

BAGOI FABRIKA BAT DONOSTIAKO GROS AUZOKO BIHOTZEAN

Donostiar gutxik pentsatuko dute Gros auzoaren bihotzean, gaur egun Kale Nagusiko 19tik 27ra bitarteko zenbakiak dituzten etxadietan, 1918 eta 1931 artean bagoi fabrika batek funtzionatu zuela. Inolako loturarik gabe, ez Iparraldeko Konpainiaren trenbidearekin (gaur egungo ADIF/Renfe), ez Ferrocarriles Vascongados eta Topoaren Amarako geltokiekin (egungo ETS/RFV eta Euskotren), ikuskizun handia izan behar zuen bere bagoi eraiki berriak idiek eramandako gurdien gainean garraiatzen ikustea, trenbideren batera iritsi arte.

Sinadura honen jatorria Tolosako arotz eta obra-maisu batean dago, Manuel Urcola Ayestaran izenekoan. Honek 1825ean bere aitona sortutako negozioa oinordetu zuen eta, 1865ean, enpresa Donostiara lekualdatzea erabaki zuen, Gipuzkoako hiriburuak bere harresiak eraitsi eta lehen zabalgunea azkar hedatu ondoren jasaten zuen higiezin gorakadaren beroan.

Manuel Urcolak Donostiako Gros auzoan ezarri zituen tailer berriak, Mirakruz kalean, egungo Pinares plazaren parean. Bere enpresak garapen nabarmena lortu zuen laster, eta, beraz, kokatuta zegoen lursailaren mugak ikusita, bere lokalak auzo bereko instalazio berri batzuetara lekualdatzea erabaki zuen, baina, kasu honetan, egungo Kale Nagusia, San Frantzisko, Bermingham eta Nafarroa plazaren arteko etxadian. Handik gutxira, fabrika zaharreko lurak Federico Taffet-i saldu zitzaizkion, eta bertan ezarri zituen bere etxebizitza eta tailer handi bat ibilgailuen karrozeria egiteko, lehenik odoleko motorrez eta geroago automobilez. Manuel Urcola bera izan zen obren maisu kontratista.

XX. mendearen amaieran, Manuel Urcolaren tailerrak Gipuzkoako hiriburuko industria-establezimendu garrantzitsuenetako bat bihurtu ziren, eta, izatez, 1894an honela deskribatzen ziren:

MANUEL URCOLA JAUNAREN AROTZERIAKO TAILER MEKANIKOAK

Industria-etxe garrantzitsu hau Tolosan sortu zen 1825ean, eta Donostian kokatu zen 1865ean. Hiri honetan eraikuntza lanek izan zuten hazkunde handiaren ondorioz, industria aktibo eta adimentsu honek, gaur egungo tailerrak, aurrerapen moderno guztiekin antolatu behar izan zituen.

Gaur egun, 150 langile baino gehiago daude etxe honetan, eta bi lurrun-makina dituzte, bata 40 zaldikoa eta bestea 20koa. Makina horiek 25 makina mugiarazten dituzte zura lantzeko. Bi tailer daude, bata esku-lanetarako eta bestea lan mekanikoetarako. Gainera, errementaritza-tailer bat dago bi makinarekin, pintura-tailer bat eta linterna-lantegi bat etxeko zerbitzurako. Lantegi eta gela guztiak argi elektriko argizatuta daude, batzuk arku voltaikoekin eta beste batzuk lanpara goriekin. Industria-establezimendu honek mota guztietako arotzeria-lanak egiten ditu, zakarrenetatik hasi eta finenetaraino, eta mota guztietako eraikuntza-lanak egiten ditu; besteak beste, Fesser Jauregia, Gobernu Zibilaren eta Gipuzkoako Foru Aldundiaren Jauregiak, Donostiako Kasino Handia eta Argi Elektrikoaren Fabrika egin ditu.

Etxe berean saltoki handiak daude, mota guztietako zurak, zementuak, arbelak, teilak, burdindegia eta abar biltzen dituztenak; eraikuntzarako beharrezkoak diren elementu guztiak.

Manuel Urcola Ayestarán 1897ko otsailaren 11n hil zen eta, handik gutxira, enpresaren izen soziala aldatu zen, Urcolaren Alarguna izatera igaro baitzen. Bi hamarkada geroago, haren oinordekoek ez zuten ezer jakin nahi familiaren negozioarekin, eta 1918an Iruñeko "La Agrícola" aseguru-elkarteak erosi zuen enpresa, bere tailerrak trenbide-materialaren

fabrika bihurtzeko asmoz. Aipatu behar da finantza-enpresa horren egoitza soziala Nafarroako hiriburuan 1910ean Manuel Urcola arkitektoaren semeetako batek, Francisco Urcola Lazcanoteguik diseinatu zuela.

Talleres Urcolak 1931 arte mantendu zuen bagoiak egiteko ekoizpena, bere matrizearen porrotaren ondoren, "La Agrícola" aseguru-enpresak ateak itxi behar izan zituenean. Laster, antzinako lursailak urbanizatuko zituzten etxebizitzak eraikitzeko, Secundino Esnaola kalea luzatzeko eta Gros auzoko udal-merkatua jartzeko.

Duela urte gehiegi desagertuta, Talleres Urcola enpresaren artxiboak ez dira kontserbatzen, eta, beraz, ia ezinezkoa da enpresaren bagoi-ekoizpena ezagutzea, mila unitate ingurukoa izango zela kalkulatu baitaiteke. Bezero askotarikoak izango zituen, besteak beste, Medinatik Zamorara eta Ourense Vigo konpainiak, La Compañía Nacional de los Ferrocarriles del Oeste, el Vasco-Navarro, Norte, Zafra-Huelva eta Ferrocarriles Vascongados, eta baita operadore partikularrak, hala nola, Pescaderías Coruñasas, Azucarera del Ebro, la Agrícola Industrial de Tudela, edo Unión Alcoholar Española.